

AKRAN İLİŞKİLERİ VE ZORBALIK:

ANLAMAK, ÖNLEMEK, DEĞİŞTİRMEK

MERYEM BEYZA AYDIN

POLİTİKA NOTLARI

İLKE PN 59 | TEMMUZ 2024

İLKE Yayın No: 230

E-ISBN: 978-625-8350-86-9

DOI: <http://dx.doi.org/10.26414/pn59>

Editör: Ayhan Öz

Yayın Koordinatörü: Mehtap Nur Öksüz

Yayın Sekreteri: Zeynep Yalçıntaş

Tasarım: Betül Berra Kurt

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul

Telefon: +90 216 532 63 70 | E-posta: epam@ilke.org.tr | Web: ilke.org.tr

İLKE Vakfı, toplumsal meselelerle ilgili bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.

Bu politika notu Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) tarafından hazırlanmıştır. EPAM, Türkiye'de eğitim alanının güçlenmesini sağlamak, eğitimde eşitliğin ve adaletin sağlanmasına katkı sunacak bir birikim oluşturmak amacıyla ihtiyaç odaklı, kanıta dayalı ve kapsayıcı çalışmalar yapar.

AKRAN İLİŞKİLERİ VE ZORBALIK: ANLAMAK, ÖNLEMELİK, DEĞİŞTİRMEK

ÖZET

Akran zorbalığı, eğitim sistemimizin önemli bir sorunu olarak dikkat çekmektedir. Son zamanlarda, zorbalık haberlerinin sıkça gündeme gelmesi ve Millî Eğitim Bakanlığının (MEB) müfredatına akran zorbalığı ve siber zorbalık derslerini eklemesiyle bu konu daha da önem kazanmıştır. Bu politika notu, öncelikle zorbalığın tanımını ve öğrenciler arasındaki çeşitlerini açıklamakta, ardından ulusal ve uluslararası verileri inceleyerek Türkiye'deki eğitim sistemi için öneriler sunmaktadır. MEB, akran zorbalığına yönelik çeşitli önlemler alıyor olsa da bu önlemlerin verimliliği ve etkinliği henüz tam olarak bilinmemektedir ve yeni fikir ve çalışmalara ihtiyaç vardır. Zorbalıkla mücadelede uluslararası düzeyde etkili olan farklı uygulamaların incelenmesi, programların ortak özelliklerini belirlemek açısından son derece önemlidir. Bu programlar, bütüncül ve okul çapında yaklaşımları benimseyerek öğrencilerin sosyal ve duygusal yetkinliklerini artırmayı, olumlu bir okul iklimi oluşturmayı ve öğretmen, yönetici ve personelin işbirliğini sağlamayı hedeflemektedir. Başarılı programlar, kapsamlı müdahale bileşenleri ve eğitim modelleriyle zorbalığı önlemede ve azaltmada önemli sonuçlar elde etmiştir. Bu nedenle, bu tür programlardan ve verilerden hareketle zorbalık ile ilgili birtakım politika önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akran ilişkileri, akran zorbalığı, zorbalık türleri, akran desteği, eğitim politikası, önleyici uygulamalar.

Atıf: Aydın, M. B. (2024). *Akran ilişkileri ve zorbalık: Anlamak, önlemek, değiştirmek* (Politika Notu: 2024/59). İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

YAZAR HAKKINDA

Meryem Beyza Aydın

Boğaziçi Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünden mezun oldu. İbn Haldun Üniversitesinde aynı alanda yüksek lisansını tamamladı. Tez çalışmasında romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançların ve öz-yeterliliğin algılanan ilişki kalitesi üzerindeki yordayıcı rolünü inceledi. Yüksek lisans eğitimi esnasında öğretim asistanlığı yaptıktan sonra Türkiye Çocuk Araştırması, Sosyal Veri gibi projelerde asistan olarak görev aldı. Halihazırda, İLKE Vakfı Eğitim Politikaları Araştırma Merkezinde (EPAM) araştırmacı olarak çalışmaktadır.

Giriş

Zorbalık konusu, Türkiye ve dünyada olmak üzere birçok okulda rastlanılan ciddi bir meseledir. Ancak, akran ilişkilerini yalnızca akran zorbalığına indirgemek, çocukların kendi aralarındaki ilişkileri anlamada yetersiz bir yaklaşımdır. Bu perspektiften bakıldığında, çocuklar arasında doğal olarak ortaya çıkan çatışmalar zorbalık olarak algılanabilir ve bu da karmaşaya yol açar. Öğrenciler, öğretmenler ve veliler tarafından zorbalık kavramının doğru anlaşılması, olağan çatışmalarla karıştırılmaması ve uygun reaksiyonların gösterilmesi oldukça önemlidir. Müfredata 2023 yılında eklenen akran zorbalığı ve siber zorbalık derslerinden hareketle akran zorbalığının Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yakın zamanda gündeme alınan güncel bir konu

olduğu da ifade edilebilir. Bu politika notunda öncelikle zorbalığın ne olduğu, öğrenciler arasında hangi türlerinin mevcut olduğu kısaca açıklanacak, akabinde ulusal ve uluslararası göstergeler üzerinden zorbalığa dair veriler incelenecektir. Son olarak yabancı ülkelerdeki okullarda uygulanan ve başarılı olan uygulamalardan hareketle Türkiye'deki eğitim sistemine dair öneriler sunulacaktır.

Akran zorbalığı; bir veya birden fazla öğrenci tarafından, kendisini kolayca savunamayan başka bir öğrenciye karşı zaman içinde tekrarlı olarak gerçekleştirilen saldırgan davranış biçimleri olarak tanımlanmaktadır (Olweus, 1993). Başka bir tanım ile "zorbalık, daha az güçlü bir kişinin daha

Akran zorbalığı; bir veya birden fazla öğrenci tarafından, kendisini kolayca savunamayan başka bir öğrenciye karşı zaman içinde tekrarlı olarak gerçekleştirilen saldırgan davranış biçimleridir.

güçlü bir kişi veya grup tarafından tekrarlanan psikolojik veya fiziksel baskıya maruz bırakılmasıdır” (Rigby, 1999). Zorbalığın şekli ve türleri ise Gladden (2014) tarafından tasnif edilmiştir. Buna göre, zorbalığın doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekli vardır. Doğrudan zorbalık, hedef alınan öğrencinin huzurunda yüz yüze gerçekleşen saldırgan davranışları kapsar (ör. itmek, vurmak, yazılı ve sözlü iletişim kurmak vb.). Dolaylı zorbalık ise yanlış ve zararlı söylentiler yaymak, lakap takmak gibi hedef alınan öğrenciye doğrudan iletilmeyen saldırgan davranışlardan oluşmaktadır. Aynı zamanda çevrimiçi ortamda bu söylentilerin ve yanlış bilgilerin yayılması yani siber zorbalık da bu zorbalık şekline dahildir.

Akran Zorbalığı Türleri

Zorbalık türleri ise dört farklı tür olarak Gladden vd. (2014) tarafından açıklanmıştır. İlk olarak, fiziksel zorbalık (a) zorbalığa maruz kalan öğrenciye karşı fiziksel güç kullanılması anlamına gelir (ör. vurma, tekmeleme, yumruklama, tükürme, çelme takma, itme davranışları vb.). Sözel zorbalık (b) ise zorbalık yapılan öğrenciye yönelik sözlü veya yazılı iletişimi içerir (ör. alay etme, lakap takma, tehdit etme, saldırgan içerikli yazılar, el hareketleri, cinsel yorumlar vb.). İlişkisel zorbalık (c) zorbalığa maruz kalan öğrencinin itibarına ve ilişkilerine zarar vermeyi hedefleyen davranışlardır. Doğrudan ilişkisel zorbalık, zorbalığa maruz kalan öğrencinin diğer öğrencilerle

ilişki kurmasını engelleyen veya diğerlerinin onu görmezden gelmesini içeren davranışlardan oluşmaktadır. Dolaylı ilişkisel zorbalık ise çevrimiçi ortamda aşağılayıcı yorumlar yazmak, utanç verici görüntüler yayımlamak, yanlış ve zararlı bilgiler yaymayı vb. kapsamaktadır. Son olarak ise mala/eşyaya zarar vermeyi (d) içeren zorbalık türü zorbalığa maruz kalan öğrencinin eşyalarına zarar verilmesi, çalınması, tahrip edilmesi vb. gibi davranışlardan oluşur (Gladden vd., 2014, s. 7-8).

Okul ortamında zorbalığa maruz kalan öğrencilerin okula ve arkadaşlık ilişkilerine dair bazı olumsuz algılar oluşturduğu söylenebilir. Bu algılar öğrencilerin özgüvenlerinde azalma, kendilerini izole etme, okuldaki akademik başarılarında düşme, okulda arkadaş edinememe, okulu sevmeme gibi deneyimlere sebep olabilmektedir. Aynı zamanda bu öğrencilerin bazı psikosomatik belirtiler (baş ağrısı, uyku problemleri vb.), depresyon, intihar düşünceleri ve kaygı gibi psikolojik sıkıntılar gösterdikleri de gözlemlenmektedir (Gladden vd., 2014; Hertz, Donato & Wright, 2013). Dolaylı ve doğrudan zorbalığa maruz kalan öğrenciler hem akademik başarılarının düşmesi hem de duygusal ve psikososyal sorunlarla karşılaşmaları nedeniyle sadece eğitim sistemindeki politikaları değil, aynı zamanda aile ve okul ekosistemini de etkileyen bir sorundur. Ayrıca Türkiye’de akran zorbalığı ile ilgili çalışmaların sistematik analiz edildiği Kılınç’ın (2023) çalışmasında eğitim sistemi içinde akran

Grafik 1. OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Akran Zorbalığına Uğradıklarını Belirten Öğrencilerin Dağılımları (% , 2022)

Kaynak: MEB, PISA 2022 Türkiye Raporu, 2023

Zorbalığa maruz kalma, hem akademik başarının düşmesine hem de duygusal ve psikososyal sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle, zorbalık, eğitim sistemi politikalarını, aile ve okul ekosistemini derinden etkileyen, kapsamlı bir sorundur.

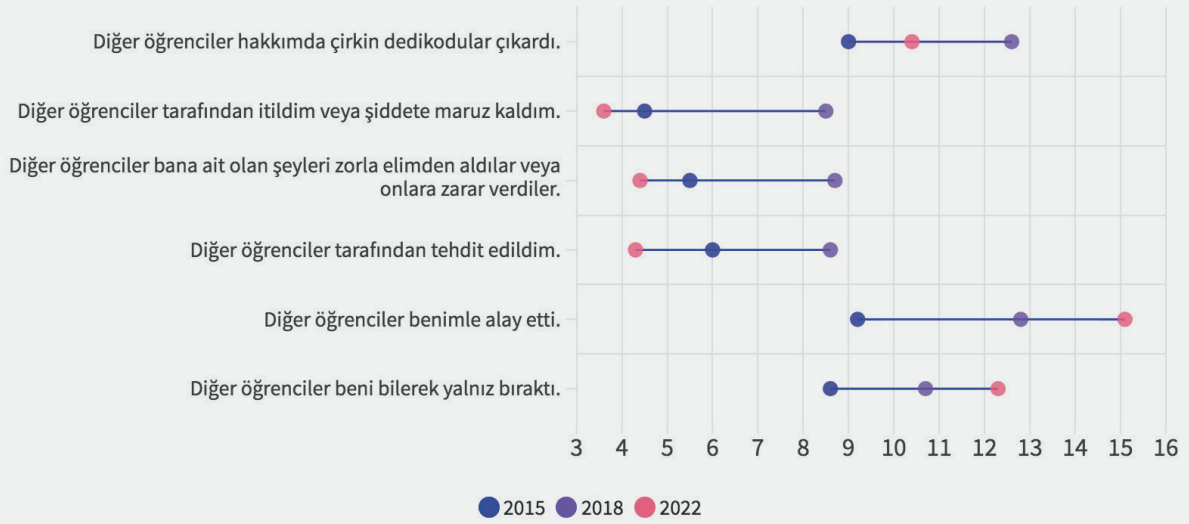
zorbalığı probleminin her eğitim kademesinde bulunduğu, buna yönelik çözüm çalışmalarının yetersiz kaldığı ortaya konmuştur.

Türkiye ve Dünyada Akran Zorbalığı

Türkiye’de okullarda akran zorbalığının ne seviyede olduğunu tespit etme ve diğer ülkelerle

karşılaştırma imkanı Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) ile sağlanmaktadır. PISA, yaklaşık 81 ülkenin katıldığı, okuma, matematik ve fen bilimleri gibi alanlarda 15 yaşındaki öğrencilerin akademik başarısını ölçen bir değerlendirmedir. PISA akademik alanların yanı sıra, öğrencilerin iyi oluşlarını, akran zorbalığını ve okula aidiyet duygularını da ölçmektedir (OECD, 2024). Özellikle sonuçların COVID-19 sonrasında açıklanması nedeniyle 2022 yılı verilerinin öğrencilerin son durumunu yansıtmak için oldukça elverişli olduğu söylenebilir.

PISA verilerinde, öğrencilerin beyanlarına dayanan akran zorbalığı ile ilgili bulgulara baktığımızda, Türkiye’de öğrencilerin en sık maruz kaldığını belirttiği zorbalık türünün diğer öğrenciler tarafından alay edilme olduğu (%15,1) görülmektedir. Bunun yanı sıra, öğrencilerin bilinçli olarak yalnız bırakılması (%12,3) da oldukça yaygın bir

Grafik 2. Yıllara Göre Türkiye'de Ayda En Az Birkaç Defa Zorbalığa Uğradığını Belirten Öğrencilerin Dağılımı (%), 2022)

Kaynak: MEB, PISA 2022 Türkiye Raporu, 2023

zorbalık türü olarak bildirilmiştir. Öğrenciler arasında çirkin dedikoduların yayılması (%10,4) da üçüncü sırada yaygın olan zorbalık olarak gelmektedir. OECD ülkelerinde en sık görülen bu üç zorbalık türünde Türkiye'deki öğrencilerin bu davranışları gösterme sıklığının OECD ortalamasının üzerinde olduğu tespit edilmiştir (Grafik 1).

Türkiye ile OECD arasındaki puan farkına baktığımızda ise alay etme, izole etme, hakkında dedikodular çıkarılması ve kavga gibi göstergelerde bu puan farkları daha belirgin hale gelmektedir. Bu akran zorbalığı türlerinde Türkiye'deki durumun OECD ülkelerinden daha vahim olduğu belirtilebilir. Dolayısıyla fiziksel zorbalığın yaygınlığına ek olarak ilişkisel zorbalık türlerinin oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Grafik 1).

Yıllara göre Türkiye'deki öğrencilerin zorbalığa uğrama sıklıklarını incelediğimizde 2015'ten

2022'ye kadar düzenli artış gösteren iki gösterge bulunmaktadır. "Diğer öğrenciler beni bilerek yalnız bıraktı" ve "Diğer öğrenciler benimle alay etti" göstergeleri, 2022'de en yüksek orana sahip olmalarıyla birlikte, yıllar itibarıyla da oranları en fazla yükselen göstergeler olmuşlardır. 2018'den 2022'ye gelişme gösterilen alanlar da bulunmaktadır. Örneğin, tehdit edilme, eşyaya zarar verme/gasp etme, itme-kakma gibi fiziksel veya sözel şiddet içeren zorbalık türlerinin puanlarında zaman geçtikçe azalma mevcuttur.

Türkiye'de fiziksel zorbalığın yanı sıra, ilişkisel zorbalık davranışları daha yaygındır. Üstelik, OECD ortalamasına kıyasla Türkiye'de zorbalık, daha sık görülmektedir.

Diğer göstergelere nispeten yüksek orana sahip bir diğer zorbalık çeşidi, bir öğrenci hakkında çirkin dedikodular çıkarılmasıdır. 2018 yılında %12,8 olan bu oran, 2022 yılında %10,4'e düşmüştür. Dolayısıyla 2022 yılı itibarıyla sözel ve iletişimsel zorbalık türlerinde bir artış söz konusu iken fiziksel ve gasp türlerine ait zorbalık türlerinde zaman geçtikçe bir düşüş eğilimi söz konusudur (Grafik 2).

Türkiye'de Akran Desteği ve Zorbalığı

Türkiye Çocuk Araştırması (2022), 0-17 yaş aralığındaki çocukların yaşam kaliteleri ve okul dışı faaliyetlerini içeren kapsamlı bir veri toplama çalışmasıdır. Bu araştırma, zorbalıkla ilgili göstergeler de içermekte ve bu konuyu farklı gruplar (ör. kız ve erkek öğrenciler, gelir grubu vb.) çerçevesinde inceleyerek detaylı bulgular sunmaktadır.

İlk olarak, işlevsel zorluk yaşayan çocukların en az bir zorbalık türüne maruz kalma oranının, tüm gruplar arasında en yüksek yüzdeye (%27,2) sahip olduğu görülmektedir. İşlevsel zorluğu olan çocuk grubuna görme, duyma, yürüme, öz bakım, iletişim, öğrenme, hatırlama, konsantre olma, değişikliği kabul etme, davranış kontrolü, arkadaş edinme alanlarından en az birinde çok zorluk çeken/hiç yapamayan veya her gün çok endişeli veya çok üzgün olan çocuklar dahil edilmiştir (TÜİK, 2022).

Bu bulgu, işlevsel zorluğu olan çocukların diğer çocuklara göre zaten dezavantajlı bir konumdayken zorbalığa da daha sık maruz kaldıklarını göstermektedir. İşlevsel zorluk yaşayan

öğrencilerin en yaygın maruz kaldığı zorbalık türleri ise kasıtlı dışlanma (%17,4), alay edilme (%16,9) ve dedikodu yapılması (%10) şeklinde sıralanmaktadır.

Cinsiyete göre çocukların zorbalığa maruz kalma düzeylerine bakıldığında, iletişimsel ve dolaylı zorbalık türlerine örnek verilebilecek dışlanma (kız %7,9; erkek %6,6) ve dedikodu yapılma (kız %5,7; erkek %4) zorbalık türlerinde kız çocukları erkek çocuklardan daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır. Erkek çocukların ise tehdit edilme (kız %1,6; erkek %2,5) ve itilip kakılma (kız %3,1; erkek %5,6) gibi fiziksel zorbalık türlerinde kız öğrencilerden daha fazla zorbalığa maruz kaldıkları belirtilmektedir.

Yaşa göre çocukların zorbalığa maruz kalma düzeyleri incelendiğinde, 6-12 yaş arası çocuklarda dışlanma, dalga geçme, eşyalara zarar verme ve itilip kakılma gibi türler, 13-17 yaş aralığındaki çocuklara kıyasla daha sık görülmektedir. Bu durum, küçük yaş gruplarındaki çocukların fiziksel ve gasp gibi zorbalık biçimlerine daha fazla başvurabileceğini göstermektedir.

Zorbalığa maruz kalma düzeyine gelir grubu açısından bakıldığında, "hakkında dedikodu yapılması" hariç tüm zorbalık türlerinin düşük gelir grubundaki öğrenciler arasında daha yaygın olduğu görülmektedir. Ancak, yalnızca "dedikodu yapılması" zorbalık davranışına, yüksek gelir grubundaki çocukların daha fazla maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu durum, düşük ve orta gelir grubundaki çocukların neredeyse tüm zorbalık türlerine daha fazla maruz kaldığını ortaya koymaktadır (Tablo 1).

Türkiye Çocuk Araştırmasında (2022) zorbalıkla mücadelede önemli bir etkisi bulunan akran

Tablo 1. Akran Zorbalığına Maruz Kalan Öğrencilerin Durumları (% 6-17 Yaş)

	Diğer çocuklar tarafından kasıtlı olarak dışlanan	Diğer çocuklar tarafından dalga geçilen	Diğer çocuklar tarafından tehdit edilen	Diğer çocuklar tarafından eşyaları alınan veya eşyalarına zarar verilen	Diğer çocuklar tarafından vurulan veya itilip kakılan	Diğer çocuklar tarafından hakkında dedikodu yapılan	Belirtilen zorbalıklardan en az birine maruz kalan çocuklar
Toplam	7,2	7,7	2,1	3,4	4,4	4,8	13,8
<i>Erkek</i>	6,6	7,7	2,5	3,3	5,6	4,0	13,4
<i>Kadın</i>	7,9	7,7	1,6	3,4	3,1	5,7	14,2
<i>6-12 Yaş Grubu</i>	8,7	9,2	2,6	4,4	6,1	4,8	15,9
<i>13-17 Yaş Grubu</i>	5,1	5,5	1,4	1,8	2,0	4,8	10,7
<i>İşlevsel Zorluğu Var</i>	17,4	16,9	4,4	8,1	9,1	10,0	27,2
<i>İşlevsel Zorluğu Yok</i>	5,6	6,2	1,7	2,6	3,6	4,0	11,6
<i>Düşük Gelir Grubu</i>	7,6	8,0	2,4	3,8	5,1	4,3	13,7
<i>Orta Gelir Grubu</i>	6,0	7,3	1,5	2,3	3,2	4,2	13,0
<i>Yüksek Gelir Grubu</i>	7,4	7,5	1,8	3,2	3,9	5,8	14,2

Kaynak: TÜİK, Türkiye Çocuk Araştırması, 2022

Tablo 2. Çocuklara Akran Desteği (% 13-17 Yaş Aralığı)

	Arkadaşlarım gerçekten bana yardım etmeye çalışır	İşler ters gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim	Üzüntülerimi ve sevinçlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var	Sorunlarım hakkında arkadaşlarımla konuşabilirim
Toplam	78,1	71,7	85,0	80,3
<i>Erkek</i>	79,0	74,8	85,5	81,1
<i>Kadın</i>	77,2	68,4	84,5	79,3
<i>13-14 Yaş Grubu</i>	78,4	72,7	85,0	79,9
<i>15-17 Yaş Grubu</i>	77,9	71,0	85,0	80,5
<i>Okula Devam Ediyor</i>	78,8	72,8	86,4	81,4
<i>Okula Devam Etmiyor</i>	70,5	58,8	69,1	66,8
<i>İşlevsel Zorluğu Var</i>	75,1	68,8	83,5	77,4
<i>İşlevsel Zorluğu Yok</i>	78,6	72,2	85,3	80,7
<i>Düşük Gelir Düzeyi</i>	76,4	68,4	80,8	77,0
<i>Orta Gelir Düzeyi</i>	78,7	73,0	86,3	81,1
<i>Yüksek Gelir Düzeyi</i>	80,2	75,3	89,8	84,1

Kaynak: TÜİK, Türkiye Çocuk Araştırması, 2022

Akran desteği, akran zorbalığıyla mücadelede kritik bir rol oynar; ancak okula devam etmeyen çocuklarda bu destek oldukça azalmaktadır ve okul terkine neden olan faktörlerden biri de yine akran zorbalığıdır.

desteğine dair verilere de bakılmıştır. Tabloya göre, çocukların “üzüntü ve sevinçlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var” (%85) ifadesini diğer ifadelere göre en yüksek oranla cevapladıklarını görüyoruz. İkinci sırada “sorunlar hakkında arkadaşlarımla konuşabilirim” (%80,3) ifadesinin yüksek puan alması akran desteğinin burada yoğunlaştığını gösteriyor (Tablo 2).

Gruplar arasındaki akran desteği bulgularına göre ise “okula devamlılık” değişkeninin ifadeler arasında önemli bir farklılık yarattığı tablodan görülebilir. En belirgin fark, “işler ters gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim” ifadesinde ortaya çıkmaktadır. Okula devam eden çocuklar (%72,8), bu ifadeye daha fazla katılırken, okula devam etmeyenler (%58,8) arasında bu ifadeye katılanların oranı oldukça düşmektedir. Bu fark, tüm ifadelerde belirgin bir şekilde görülerek okula devam eden öğrencilerin çok daha yüksek bir oranda akran desteğini hissettiğini gösteriyor. Literatüre bakıldığında Eranıl (2024) Türk eğitim sisteminde okul terkine odaklandığı çalışmasında akran baskısı ve zorbalığının da okul terkine yol açtığını tespit etmiştir. Benzer şekilde okulda zorbalığa maruz kalan öğrencilerin özürsüz devamsızlığı daha sık yaptığı ve okulu sevmedikleri ortaya konmuştur (Arslan, Savaser & Yazgan, 2011). Bu durumda, zorbalıkla mücadelede

akran desteğinin önemli olduğu düşünülürse, çocukların sadece okula devam etmelerinin bile önemli bir fark yarattığı görülebilir. Ayrıca akran zorbalığı ifadesinin kullanımı yerine bilinçli olarak akran kardeşliği, akran ilişkileri gibi kavramlara odaklanan çalışmalar da bulunmakta ve bu çalışmalar, öğrenciler arasında olumlu etkileşimleri geliştirmeye yönelik bir vurgu yapmaktadır (bkz. Çocuklarda Kardeşlik, Arkadaşlık ve Akranlık İlişkisi Çalışması, 2021).

MEB’in Akran Zorbalığı Çalışmaları

Akran zorbalığını yakından incelerken MEB’in konu ile ilgili yürütmekte olduğu çalışmalara ve uygulamalara değinmekte fayda vardır. MEB, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, German Cooperation ve UNICEF işbirliğiyle 2021’de yayımlanan akran zorbalığıyla ilgili içeriklerini resmî web sitesinde sunmuştur. Bu içeriklerden biri, okul psikolojik danışmanlarına yönelik hazırlanmış bir kuramsal kitaptır. Kitap, akran zorbalığının tanımlarını, türlerini ve risk faktörlerini ele alarak bütüncül bir okul yaklaşımı önermektedir. Ancak, kitabın alanın gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığı belirsizdir.

Teorik bilgilerin yanı sıra veli ve öğretmenlere yönelik özet bilgiler içeren broşürler ve sunumlar da hazırlanmış ve paylaşılmıştır. Ayrıca, farklı eğitim kademelerine uygun farkındalık programları da geliştirilmiştir. Bu programlar, öğrencilere akran zorbalığına karşı farkındalık kazandırmayı, empati kurmayı ve başa çıkma becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Ancak, farklı türdeki okullarda farklı zorbalık biçimlerinin

baskın olduğu göz önüne alındığında, yalnızca bir programın uygulanması yetersiz olabilir. Bu nedenle, programlar okullarda karşılaşılabilecek farklı zorbalık türlerine yönelik MEB'in onayı ile çeşitlendirilmelidir.

MEB, akran ilişkilerini güçlendirmeye yönelik psikoeğitim programları da geliştirmiştir. Bu programlar hem akran zorbalığı yapan hem de zorbalığa uğrayan öğrencilere yöneliktir. Programlar, duyguları tanıma ve ifade etme, farkındalık, hakları koruma, sosyal beceriler ve başa çıkma yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2024). MEB, eğitimcilerin kullanımına yönelik akran zorbalığı konusunda materyal üretmektedir. Ancak materyallerin sahadaki ihtiyaçları karşıladığı yönünde bir çalışma bulunmamaktadır. Bu durumda sahadaki kişilerin öznel görüşleri materyallerin yetersiz olduğu yönündedir.

Bu konuda MEB'in aldığı en güncel aksiyon 15 Kasım 2022 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde değişiklik yapılarak akran zorbalığı ve siber zorbalığın disiplin suçu olarak kabul edilmesidir (MEB, 2022). Buradan hareketle lise kademesinde MEB'in caydırıcı bir tutum ile önlem almaya çalıştığı söylenebilir. Bir diğer güncel gelişme ise 2023 yılının başlangıcından itibaren okul öncesinden lise kademesine kadar "akran zorbalığı" konusunda psikoeğitim faaliyetlerine ağırlık

MEB, akran zorbalığıyla ilgili çeşitli materyaller üretmektedir; ancak bu materyallerin sahadaki ihtiyaçları karşılayıp karşılamadığına dair bir çalışma bulunmamaktadır.

MEB'in "okul temelli sosyal sorumluluk çalışmaları" dersinin müfredatına akran zorbalığı, siber zorbalık, dijital güvenlik vb. konuları dahil etmesi önemli bir gelişmedir.

verilmeye başlanmasıdır (MEB, 2023a). Bu doğrultuda, tüm eğitim kademelerinde uygulanması MEB tarafından zorunlu tutulan psikoeğitim faaliyetlerinin 15 Ocak 2023'e kadar tamamlanması istenmiştir (MEB, 2023b). Ancak bu programların performansını ve etkinliğini ölçen bir değerlendirmeye ulaşılamaması sebebiyle bu faaliyetin ne kadar faydalı ve etkili olduğu belirsizdir.

Akran zorbalığı ile ilgili MEB'in son faaliyeti, akran zorbalığı ve siber zorbalık konularını müfredata dahil etmesidir. Ortaokullarda seçmeli ders kapsamında yer alan "okul temelli sosyal sorumluluk çalışmaları" dersinin müfredatına akran zorbalığı, siber zorbalık, dijital güvenlik vb. konuları dahil edildi (MEB, 2023c). MEB'in doğrudan içerik yayımladığı çalışmalardan müfredat kapsamında ders içeriği olarak sunulan bir yere gelmesi, bu alanda teoriden pratiğe geldiğini göstermektedir. Ayrıca temel değerler ve ahlak ilkelerini öğrencilere kazandırmanın akran zorbalığını azaltacağı öngörülmektedir.

Sonuç olarak MEB'in akran zorbalığıyla ilgili çalışmalarını kapsamlı tuttuğu söylenebilir. Önce psikolojik danışmanlara, öğretmenlere ve velilere akran zorbalığı ile ilgili materyal hazırlama süreci yürütülmüştür. Ardından akran zorbalığı ve siber zorbalık ortaöğretim kademesinde disiplin suçu olarak kabul edilerek akran zorbalığı ile ilgili

yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır. Mevcut durumda MEB'in akran zorbalığına yaklaşımını, teorik bilgiden uygulamaya geçişin bir başlangıcı olarak kabul edebiliriz.

Uluslararası Düzeyde Zorbalık Karşıtı Uygulamalar

Zorbalık, uluslararası düzeyde de bir sorun olduğu için konu ile ilgili birçok çalışma (örn. KiVa, NoTrap!, OBPP ve ViSC) yürütülmüş ve sonuçları değerlendirilmiştir. Zorbalığı azaltmada ve önlemede başarılı olan uygulamaların ortak paydada bulunduğu bazı temalar belirlenmiştir. Bu temalar; (1) zorbalık karşıtı uygulamaların bütüncül ve tüm okulu kapsayan bir yaklaşım benimsemeleri, (2) öğrencilerin sosyal ve duygusal yetkinliklerini artıracabilecekleri ve zorbalık davranışı ile karşılaştıklarında uygun olan davranışı gösterebilmelerini destekleyen içerikte hazırlanmaları, (3) öğretmen, yönetici, personellerin işbirliği içinde olumlu bir okul iklimi oluşturmaya ve bu iklimi sürdürmeye yönelik kolektif bir destek sağlaması ve bu personellerin mesleki gelişimlerini destekleme adına ortam oluşturulması, (4) programların sistematik bir şekilde uygulanması ve değerlendirme süreçlerinin takip edilmesi olarak dört maddede sıralanabilir (Centre for Education Statistics and Evaluation, 2017). Bu çalışmaların meta analizi yapıldığında aralarında en etkili yöntem olarak Finlandiya menşeli KiVa programı öne çıkıyor. Bu programın ardından; Noncadiamointrappola (NoTrap!), Olweus Zorbalığı Önleme Programı (OBPP) ve Viyana Sosyal Yeterlilik Müdahale Programı (ViSC) öne çıkan diğer uygulamalardır.

KiVa:

2011 yılından itibaren Finlandiya'daki okulların %90'ında uygulanan zorbalık karşıtı bir program olan KiVa, zorbalık davranışını azaltmak amacıyla zorbaların ne gibi sosyal ödülleri elde ettiklerine odaklanarak bu duruma seyirci kalanları (*bystanders*) hedeflemektedir (Kärnä vd. 2011; Gaffrey vd, 2019). Seyirci kalanların empati becerileri, öz yeterlilik ve zorbalık karşıtı tutumlarını geliştirmeyi hedefleyen program 3 farklı gelişim evresine uygun hazırlanmıştır. Programa yönelik eğitim almış öğretmenler; grup tartışmaları, rol oynama ve kısa videolar gibi etkinliklerle ayrıntılı bir ders planı uygularlar. Sınıf içinde öğrencilerle birlikte zorbalık karşıtı kurallar geliştirilir ve uygulanır. İlkokul öğrencileri hem ders esnasında hem de aralarda zorbalık karşıtı bilgisayar oyunu ile sanal öğrenme fırsatlarından yararlanır. Ortaokul öğrencileri ise çevrimiçi bir forum olan KiVa Street aracılığıyla zorbalıkla ilgili bilgi alırlar. Aynı zamanda programın birçok müdahale bileşenini içerdiğini belirtebiliriz. Örneğin, disiplin yöntemleri, geliştirilmiş oyun alanı denetimi, öğretmen eğitimi, sınıf kuralları, tüm okulu kapsayan bir zorbalık karşıtı politika, ebeveynler için bilgi, videolar ve işbirlikçi grup çalışmaları vb. çok çeşitli uygulamaları içermektedir (Gaffrey, 2019). Ayrıca bireysel zorbalık vakaları ile ilgilenmek üzere öğretmen ekiplerinin oluşturulması, vakaların belirli süreçlerle ele alınması ve takip edilmesi de program kapsamında yer almaktadır. Ek olarak öğretmen ve okulların programı daha efektif uygulamaları için eğitim günleri ve okul ağı toplantıları düzenlenmektedir (Kärnä vd., 2011; Centre for Education Statistics and Evaluation, 2017). 200'den fazla Finlandiya

okulundan elde edilen veriler, uygulamanın ilk yılından sonra programın tüm zorbalık türlerini önemli ölçüde azalttığını, ayrıca, okul sevgisi, akademik motivasyon ve başarı üzerinde olumlu etkiler oluşturduğunu göstermiştir. KiVa programının uygulandığı okullarda zorbalığa maruz kalan öğrencilerin durumlarının %98 iyileştiği tespit edilmiştir (KiVa, t.y.).

Noncadiamointrappola (NoTrap!):

NoTrap!, İtalyan liselerinde uygulanmış web tabanlı bir zorbalık karşıtı programdır. Program, öğrencilerin zorbalık karşıtı bir web sitesinin geliştirilmesine katılmalarını ve bazı öğrencilerin akran-eğitimci olarak görev almasını içerir. Bu öğrenciler, çevrimiçi forumları yönetir, tartışma konularını düzenler ve kullanıcıların sorularını yanıtlar. Ayrıca, okul ve siber zorbalıkla ilgili çevrimdışı atölye çalışmaları düzenlerler. Atölyeler, empati ve problem çözme becerilerini geliştirmeye, mağdurları desteklemeye ve seyircileri (*bystanders*) zorbalık karşıtı tutumlara teşvik etmeye odaklanır. Program öğrencilere yönelik Facebook grubu gibi çevrimiçi destek materyalleri de sunar (Gaffney, Farrington & Ttofi, 2019). Palladino vd.'nin (2016) NoTrap! zorbalık karşıtı müdahale programının etkisini inceledikleri çalışmada, deney grubundaki öğrencilerin zorbalık, mağduriyet, siber zorbalık ve siber mağduriyet gibi alanlarda anlamlı bir düşüş gösterdiğini bulmuşlardır. Bu müdahale programının 6 ay sonra bile etkisini gösterdiği de çalışmanın bulguları arasındadır (Palladino vd., 2016).

Olweus Zorbalığı Önleme Programı (OBPP):

OBPP, tüm okulu kapsayan ve okul ortamını iyileştirerek zorbalığı azaltmayı ve önlemeyi hedefleyen bir programdır. Programın içeriği; okul, sınıf, birey ve toplum düzeyleri gibi unsurlar çerçevesinde oluşturulmuştur. Temel ilkeleri şunlardır: (1) Hem evdeki hem okuldaki yetişkinler öğrencilere karşı sıcaklık ve pozitiflik göstermeli, (2) kabul edilemez davranışlara katı sınırlar koymalı, (3) tutarlı ve agresif olmayan sonuçlar uygulamalı ve olumlu ve otoriter rol modelleri olarak hareket etmelidir. Okul düzeyindeki müdahale kapsamında ise Zorbalığı Önleme Koordinasyon Komitesi (BPCC) kurularak personel ve ebeveynler eğitilir, düzenli tartışma grupları düzenlenir ve zorbalık karşıtı okul kuralları uygulanır (Olweus ve Limber, 2010). 1983 ve 1985 yılları arasında yapılan 5. ve 8. sınıflardan oluşan 2.500 öğrencinin katıldığı boylamsal çalışmanın sonucuna göre bu programın akran zorbalığını %50 oranında azalttığı bulunmuştur (Olweus Bullying Prevention Program, t.y.).

Viyana Sosyal Yeterlilik Müdahale Programı (ViSC):

ViSC müdahale programı, zorbalığı sosyoekolojik bir perspektiften önleme amacıyla sosyal öğrenme teorisi çerçevesinde öğretmenler, ebeveynler ve okul personelinin hedefler. Bu program, çok kültürlü okul ortamları için tasarlanmıştır. Program, öğretmenlerin zorbalığı ve mağduriyeti önlemek için ortak bir sorumluluk üstlenmesini sağlar. Ortaokul kademesine yönelik 1

yıllık ViSC programı, "eğiticiyi eğit" modelini benimser: Uzmanlar öğretmenleri, öğretmenler de öğrencileri eğitir. İlk dönem, öğretmenler ve okul personeline zorbalığı tanıma ve bununla başa çıkma ile önleyici tedbirleri uygulama konusunda eğitim verilir. İkinci dönemde de öğrenciler, zorbalık davranışlarını önlemeye odaklanan 13 dersi tamamlar ve sosyal becerilerini geliştirir. ViSC programı Avusturya, Kıbrıs, Almanya ve Romanya gibi çeşitli ülkelerde uygulanmıştır (Gaffney, Farrington & Ttofi, 2019).

Sonuç

Akran zorbalığı, eğitim sisteminin ve toplumun önemli bir sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle son yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yapılan düzenlemeler ve zorbalıkla mücadeleye yönelik adımlar, bu konunun önemini daha da vurgulamaktadır. Zorbalığın fiziksel, sözlü, ilişkisel ve mala zarar verme gibi çeşitli türleri öğrencilerin akademik performansını, psikolojik sağlığını ve özsaygısını olumsuz yönde etkilemektedir. Türkiye'deki veriler, öğrencilerin en sık alay edilme ve bilinçli olarak yalnız bırakılma gibi zorbalık türlerine maruz kaldığını

göstermektedir. Özellikle işlevsel zorluk yaşayan öğrenciler ile düşük gelir grubundaki öğrenciler, zorbalığa daha sık maruz kalmaktadır.

Uluslararası düzeyde etkili olan zorbalık karşıtı programlar incelendiğinde, bu programların bütüncül yaklaşımlar, öğrencilerin sosyal ve duygusal yetkinliklerini artırmaya yönelik müdahaleler ve okul ikliminin iyileştirilmesi gibi ortak özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Finlandiya'nın KiVa programı, İtalya'nın NoTrap! programı ve diğer başarılı uygulamalar, Türkiye için de örnek teşkil edebilecek niteliktedir. Bu programların başarılı bir şekilde uygulanması, düzenli olarak değerlendirilmesi ve okullar arası işbirliği ile desteklenmesi, akran zorbalığını azaltmada önemli rol oynayacaktır. Dolayısıyla, MEB'in mevcut çalışmalarının devam ettirilmesi ve daha etkili yöntemlerin benimsenmesi gerekmektedir. Akran zorbalığı ile mücadelede öğrenci, öğretmen, veli ve yöneticilerin işbirliği içinde çalışması, öğrencilere empati ve sosyal beceriler kazandırılması, okul ikliminin olumlu yönde geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu sayede, eğitim sistemimizde daha sağlıklı ve güvenli bir ortam sağlanarak, öğrencilerin hem akademik hem de kişisel gelişimleri desteklenebilir.

Öneriler

Akran zorbalığı ile mücadele için tüm okulun seferber olması ve her okulun kendi dinamiklerine ve önceliklerine göre uyarlayabileceği esnek bir programın kullanılması kritiktir.

Katı ve dayatmacı kuralların tepeden uygulanması yerine tabandan bir hareketlilik başlatılarak kurallar benimsenmeli ve öğrenci, okul yöneticileri, öğretmenler işbirliği içinde çalışmalı ve okul özelinde projeler geliştirilmelidir.

Okuldaki rehberlik servisi tarafından öğrencilere yönelik zorbalıkla ilgili farkındalık programları düzenlenmeli ve bu programlarda zorbalığın tanımı, türleri ve zorbalıkla başa çıkma stratejileri öğretilmelidir.

KiVa programında olduğu gibi, bilgisayar oyunu, rol yapma oyunları ve interaktif etkinliklerle öğrencilerin empati becerileri geliştirilmelidir.

Öğretmenler ve okul personeline zorbalığı tanıma, önleme ve müdahale etme konularında düzenli ve tekrarlı eğitimler verilmelidir.

OBPP ve ViSC programında olduğu gibi, öğretmenlerin rol model olabilmesi ve zorbalıkla etkili bir şekilde başa çıkabilmeleri için sürekli mesleki gelişim desteği sağlanmalıdır.

MEB akran zorbalığı ile ilgili hem kuramsal çerçeveyi barındıran hem de veli ve öğrencilere yönelik broşür, sunum gibi dosyaları nitelik bakımından geliştirmelidir.

Aynı zamanda bu içerikler pratiği destekleyecek şekilde kurgulanmalıdır.

Zorbaliğa maruz kalan işlevsel zorluğa sahip çocukları ve akranlarını bilinçlendirme konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

Çünkü çalışmalardan görüldüğü üzere Türkiye’de işlevsel zorluğu bulunan öğrenciler zorbalığa karşı daha savunmasız ve korunaksızdır. İşlevsel zorluk alanlarına dikkat edilerek çocukların güçlü yanlarını ortaya çıkaracak faaliyetler yapılmalıdır.

Müdahale programı geliştirilirken kız ve erkek öğrencilerin maruz kaldıkları zorbalık türlerine göre geliştirmeler yapılmalıdır.

Çünkü kız öğrenciler (iletişimsel) ve erkek öğrencilerin (fiziksel) maruz kaldıkları zorbalık türleri farklılık göstermektedir. Okullarda zorbalığı takip eden komisyon tarafından bu farklılıklar izlenmeli ve müdahaleler bu duruma göre özelleştirilmelidir.

MEB’in hazırladığı teorik kitap ve materyallerin içerik yönünden geliştirilmesi ve güncellenmesi gerekmektedir.

Özellikle erken çocukluk dönemi ve ilkokul kademesi için etkileşimli materyal kullanımı ve sanal öğrenme ortamları da aktif kullanılmalıdır. Kitap ve materyallerin verimliliği ihtiyaca yönelik geliştirilmelidir.

MEB istatistiklerinde zorbalık ile ilgili veriler kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Özellikle vakaların sayılarındaki artış ve azalış eğilimleri bu sayede analiz edilebilir ve izlenebilir hale gelecektir.

Uygulanan zorbalık karşıtı proje veya müdahalelerin etkinliğini ve verimliliğini test etmek için öğrenci, öğretmen ve velilere anketler uygulanmalıdır.

Elde edilen veriler raporlaştırılarak tespit ve öneriler hazırlanmalı ve programlarda dönem dönem gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerle işbirliği yapılarak zorbalıkla mücadele programlarının etkisini artırmak hedeflenmelidir.

Uluslararası başarılı programlar ve uygulamalar incelenerek bu konuda Türkiye’ye uygun adaptasyonlar yapılmalıdır.

Zorbalığa maruz kalan öğrencilere yönelik destek mekanizmaları aktif işletilmelidir.

Psikolojik destek hizmeti ve akran destek grupları oluşturulmalıdır. Odağın zorbalık olmadığı, çocukların kendilerini farklı alanlarda geliştirecekleri ve gerçekleştirebilecekleri faaliyetler tespit edilip çocuklar bu alanlarda desteklenmelidir. Bu durum özellikle zorbalığa uğrayan çocukların etiketlenmesini engelleyerek başarılı yönlerinin ortaya çıkmasına fırsat tanıyacaktır.

Velilere düzenli olarak zorbalığın tanımı ve zorbalıkla mücadele konusunda bilgilendirme yapılmalıdır.

Veli bilgilendirme sadece okul çapında kalmayıp halk eğitim merkezlerindeki eğitimlerle de desteklenmelidir. Ek olarak velilerin kolay erişim sağlayabileceği çevrimiçi seminerler ve webinarlara ağırlık verilmelidir. Eğitimlerde özellikle çocuklar arasında tartışmaların olabileceği, zorbalığın ise farklı bir aksiyon gerektirdiğinin altı çizilmelidir.

Rehberlik hizmetlerinin etkinliğini sağlamak için kaynakların çeşitlendirilerek artırılması ve dijital destek kanallarının kurulması gereklidir.

Hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin faydalanabileceği çevrimiçi platformlar kurulmalıdır. Özellikle başarılı örneklerin aktarıldığı bir platform hem öğrenci hem öğretmenler için yol gösterici olacaktır. Rehberlik hizmetinin öğrencilere bu konuda destek olabileceği konusunda öğrencilerin ve velilerin dönem başında bilgilendirilmesi de önemlidir.

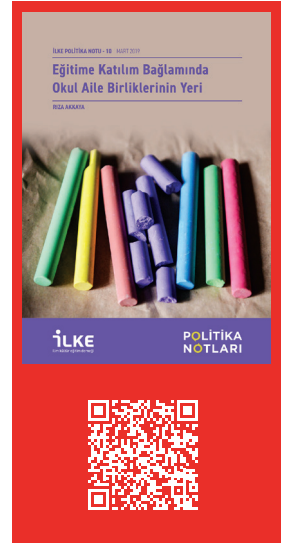
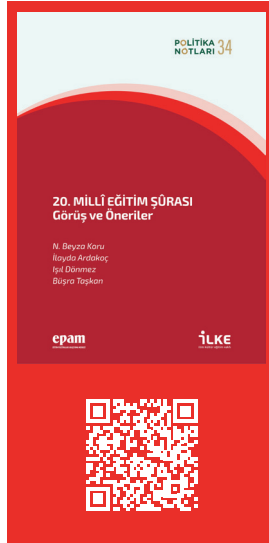
Akran ilişkilerinde zorbalık ifadesinden ziyade daha olumlu ifadelerin (arkadaşlık, kardeşlik) vurgusu artırılmalıdır.

Akran ilişkilerinde "zorbalık" yerine "arkadaşlık" ve "kardeşlik" gibi olumlu ifadelere daha çok vurgu yapılarak öğrenciler arasındaki pozitif etkileşimler daha çok teşvik edilebilir ve artırılabilir. "Zorba" ifadesinin aile, okul, arkadaş çevresinde sıkça ve yanlış anlamda kullanılması, çocukların ilişki kurma becerilerine zarar verici bir tutum olmaktadır.

Kaynakça

- Arslan, S., Savaser, S., & Yazgan, Y. (2011). Prevalence of peer bullying in high school students in Turkey and the roles of socio-cultural and demographic factors in the bullying cycle. *The Indian Journal of Pediatrics*, 78(8), 987-992.
- Centre for Education Statistics and Evaluation. (2017). Anti-bullying interventions in schools –What works?. <https://apo.org.au/node/237006> adresinden erişildi.
- Eranil, A. K. (2024). School dropout causes in Turkish education system (2009-2022): A pareto analysis by grade level. *Journal of Theoretical Educational Science*, 17(2), 451-477.
- Gaffney, H., Farrington, D. P., & Ttofi, M. M. (2019). Examining the effectiveness of school-bullying intervention programs globally: A meta-analysis. *International Journal of Bullying Prevention*, 1, 14-31.
- Gladden, R. M., Vivolo-Kantor, A. M., Hamburger, M. E., & Lumpkin, C. D. (2014). Bullying surveillance among youths: Uniform definitions for public health and recommended data elements. *National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention and U.S. Department of Education*. Atlanta.
- Hertz, M. F., Donato, I., & Wright, J. (2013). Bullying and suicide: A public health approach. *Journal of Adolescent Health*, 53(1), S1-S3.
- Kärnä, A., Voeten, M., Little, T., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2011). A large-scale evaluation of the KiVa antibullying program: Grades 4-6. *Child Development*, 82(1), 311-330.
- Kılınc, S. (2023). Türkiye’de akran zorbalığı konusunda yapılan çalışmaların sistematik analizi (2010-2020). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1), 97-115.
- KiVa. (t.y.). *KiVa is effective*. <https://www.kivaprogram.net/kiva-is-effective/> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2022). *Ortaöğretim kurumları yönetmeliğinde değişiklik yapıldı*. <https://www.meb.gov.tr/ortaogretim-kurumlari-yonetmeliginde-degisiklik-yapildi/haber/28147/tr> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023). *PISA 2022 Türkiye Raporu*. https://odsgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_01/26152404_pisa2022_rapor.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023a). *MEB okullarda akran zorbalığına karşı psiko-eğitim çalışmalarına hız verdi*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/meb-okullarda-akran-zorbaligina-karsi-psikoe-gitim-calismalari-hiz-verdi/icerik/2189> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023b). *MEB okullarda akran zorbalığına karşı psikososyal çalışmalarına hız verdi*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/meb-okullarda-akran-zorbaligina-karsi-psikoegitim-calismalari-hiz-verdi/icerik/2189> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023c). *Okul temelli sosyal sorumluluk çalışmaları müfredatı hazırlandı*. <https://www.meb.gov.tr/okul-temelli-sosyal-sorumluluk-calismalari-mufredati-hazirlandi/haber/31760/tr> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Akran zorbalığı*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/akran-zorbaligi/icerik/2085> adresinden erişildi.
- OECD. (2023). *PISA 2022 results volume II*. https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2022-results-volume-ii_a97db61c-en adresinden erişildi.
- Olweus Bullying Prevention Program. (t.y.). *Research basis for the Olweus bullying prevention program*. [https://olweus.sites.clemson.edu/effectiveness.php#:~:text=Substantial%20reductions%20\(50%25%20or%20more,%2C%20alcohol%20use%2C%20and%20truancy](https://olweus.sites.clemson.edu/effectiveness.php#:~:text=Substantial%20reductions%20(50%25%20or%20more,%2C%20alcohol%20use%2C%20and%20truancy) adresinden erişildi.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do (Understanding children’s worlds)*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Olweus, D., & Limber, S. (2010). Bullying in school: evaluation and dissemination of the Olweus Bullying Prevention Program. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(1), 124–134. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.2010.01015.x>.
- Palladino, B. E., Nocentini, A., & Menesini, E. (2016). Evidence-based intervention against bullying and cyberbullying: Evaluation of the NoTrap! program in two independent trials. *Aggressive Behavior*, 42, 194–206.
- Rigby, K. (1999). What harm does bullying do. In *Children and Crime: Victims and Offenders Conference convened by the Australian Institute of Criminology and held in Brisbane*. 17.
- TÜİK, Türkiye Çocuk Araştırması. (2022). *Türkiye Çocuk Araştırması, 2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Cocuk-Arastirmasi-2022-49744> adresinden erişildi.

İlgili Yayınlarımız

Akran zorbalığı, eğitim sistemimizin önemli bir sorunu olarak dikkat çekmektedir. Son zamanlarda, zorbalık haberlerinin sıkça gündeme gelmesi ve Millî Eğitim Bakanlığının (MEB) müfredatına akran zorbalığı ve siber zorbalık derslerini eklemesiyle bu konu daha da önem kazanmıştır. Bu politika notu, öncelikle zorbalığın tanımını ve öğrenciler arasındaki çeşitlerini açıklamakta, ardından ulusal ve uluslararası verileri inceleyerek Türkiye'deki eğitim sistemi için öneriler sunmaktadır. MEB, akran zorbalığına yönelik çeşitli önlemler alıyor olsa da bu önlemlerin verimliliği ve etkinliği henüz tam olarak bilinmemektedir ve yeni fikir ve çalışmalara ihtiyaç vardır. Zorbalıkla mücadelede uluslararası düzeyde etkili olan farklı uygulamaların incelenmesi, programların ortak özelliklerini belirlemek açısından son derece önemlidir. Bu programlar, bütüncül ve okul çapında yaklaşımları benimseyerek öğrencilerin sosyal ve duygusal yetkinliklerini artırmayı, olumlu bir okul iklimi oluşturmayı ve öğretmen, yönetici ve personelin işbirliğini sağlamayı hedeflemektedir. Başarılı programlar, kapsamlı müdahale bileşenleri ve eğitim modelleriyle zorbalığı önlemede ve azaltmada önemli sonuçlar elde etmiştir. Bu nedenle, bu tür programlardan ve verilerden hareketle zorbalık ile ilgili birtakım politika önerileri sunulmuştur.

İLKE
ilim kültür eğitim vakfı

epam
EĞİTİM POLİTİKALARI ARAŞTIRMA MERKEZİ